

Psychologie výchovy a vzdělávání

Vstupní informace

a

Přednáška na téma
autoregulace

Kontakt

▣ **Mgr. et Mgr. Jan Mareš, Ph.D.**

- učo 22918
- jmares@fss.muni.cz
 - ▣ v předmětu mailu uvádějte kód kurzu – tj. **PBSNJB11**
- diskusní fórum předmětu **PBSNJB11**
- konzultační hodiny: středa 14:00-15:30; jindy po předchozí domluvě
 - ▣ místnost 2.53, IVDMR FSS MU, Joštova 10, Brno

Koncepce kurzu PBSNJB11

□ **Kurs je věnován:**

- *vybraným **teoretickým a metodologickým otázkám výchovy a vzdělávání** z pohledu pedagogické a školní psychologie,*
- ***studiu metod** pedagogické a školní psychologie,*
- *některým **širším souvislostem výchovy a vzdělávání ve škole a v rodině,***
- ***vybraným speciálním tématům** pedagogické a školní psychologie*

Psychologie výchovy a vzdělávání

Požadavky:

- Písemný zápočtový test
 - zápočtový týden – tj. **14.5.**
- seminární práce – do **31.3.**
 - 2 normostrany
 - (tj. min. 3600 znaků; max. 3 normostrany)
 - použitá literarura
 - na vybrané téma (viz dále ;)
 - odevzdat do ISu
- Aktivita v seminářích

Seminární práce – 1. možnost

- Vypracování „teoretické“ **seminární práce** na vybrané téma
 - Podle zadaných okruhů a svého zájmu si student vytipuje konkrétní téma, o kterém by se eventuálně chtěl dozvědět něco víc i nad rámec doporučené literatury a formou seminární práce prokáže schopnost pracovat pedagogicko-psychologickými teoriemi.
 - Téma by mělo být zvoleno přiměřeně úzké, aby je bylo možné zpracovat v požadovaném rozsahu.
 - Předpokládaná struktura práce: „Úvod – proč se zajímat o zvolené téma; Hlavní teoretické přístupy k tématu s komentářem; Závěr - využitelnost poznatků v praxi“.
 - Modelovou představou může být písemná podoba „Popularizační přednášky pro učitele základní školy na dané téma“

Seminární práce – 2. možnost

□ Vypracování **kazuistiky**

- Téma (problém) by mělo být zvoleno přiměřeně úzké, aby je bylo možné zpracovat v požadovaném rozsahu.
- Primárním cílem kazuistiky je zjistit, zda je její pisatel schopen aplikovat získané pedagogicko-psychologické poznatky na konkrétní výchovně-vzdělávací situaci či problém, který zažil sám jako student, sourozenec, kamarád, či profesionál, nebo o kterém má dostatek informací ze svého okolí, a vyhledat odpovídající teorii a problém interpretovat. Sekundárním cílem je vybudovat soubor (anonymizovaných) kazuistik pro využití při výuce předmětu.
- Příklady témat: „XY a Golem efekt“, „Dětské naivní teorie mých sourozenců“, „Můj styl učení“ atd.

Zápočtový test

- v rozsahu látky, který je dán v sylabu uvedenými problémovými okruhy.
- student odpovídá písemně během 45 min. na 8 otázek (většinou volné odpovědi). Správná odpověď je za 2 body, částečně správná za 1 bod.

Prosím studenty s SPU či senzorickým handicapem aby o svých specifických požadavcích na podobu výuky a zkoušky informovali vyučujícího co nejdříve.

Případné dotazy k seminárním pracím atd. vyučující rád zodpoví v diskuzním fóru předmětu v ISu.

Literatura

- **Doporučená literatura** (vč. přednášek a odkazů v ISu)
 - Čáp, Jan., Mareš, Jiří. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Portál 2001. 655 s. ISBN 80-7178-463-X
 - Fontana, D.: *Psychologie ve školní praxi. Priručka pro učitele*. Praha: Portál, 1997.
 - Gavora, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-104-9
 - Mareš, J., Křivohlavý, J. *Komunikace ve škole*. Brno: MU 1995. ISBN 80-210-1070-3
 - Mareš, J., Gavora, P.: *Anglicko-český pedagogický slovník – English-Czech Educational Dictionary*. Praha, Portál 1999.
 - ~~Mareš, J.: *Styly učení žáků a studentů*. Praha 1998. (...)~~
- **Odborná periodika**
 - Pedagogika; Psychológia a patopsychológia dieťaťa (...)
- **Populární periodika**
 - Moderní vyučování; Učitelské noviny (...)

Literatura – on-line zdroje

- Ebrary education:
 - <http://site.ebrary.com/lib/masaryk/>
- Elektronické zdroje na MU:
 - <http://library.muni.cz/ezdroje/>
 - Blackwell, Cambridge Press
 - Databáze (ERIC, JSTOR)
- Portály - např.:
 - <http://www.ceskaskola.cz;>
 - [http:// www.studovna.cz](http://www.studovna.cz) atd.
- Svépomocné skupiny
 - <http://www.rodina.cz>, <http://brno.apla.cz/>, atd.

...opravdu úvodem

□ Pedagogická psychologie

- v tradičním dělení se řadí mezi aplikované psychologické disciplíny, ev. hraniční; lze ji ovšem řadit i mezi základní ;)
- aplikované disciplíny ped. ps.
 - psychologie pro učitele
 - školní psychologie
 - poradenská psychologie (...)
- mnoho přesahů (pedagogika, kognitivní vědy, sociologie, politika, filosofie...)
- dlouhá historie v rámci psychologie (asocianisté, Ebbinghaus, ...)
- v anglosaské terminologii *educational psychology*, častěji *educational sciences*
- činnost psychologů ve školství upravuje školský zákon, metodické vedení zajišťuje IPPP v Praze (www.ippp.cz)
- profesní sdružení – ČMPS (www.cmps.ecn.cz/) a AŠP SR a ČR (www.school-psychology.cz)

- ... k čemu to má být všechno dobré?
 - *srv. tabulka na s. 404*

 - *srv. BERTRAND, Y.: Soudobé teorie vzdělávání. Praha 1998. s. 223*
 - *akademické, personalistické, sociální, kognitivně-psychologické, technologické a sociokulturní teorie*

Pedagogická psychologie

- v rámci výkladu se budou střídat perspektivy
 - jedinec (žák, učitel - zejména s důrazem na jeho učení a vývoj)
 - sociální skupiny, jejich dynamika a vliv (rodina, školní třída, škola)
 - teorie, metody ev. intervence

Psychologie výchovy a vzdělávání

Autoregulace učení

Terminologie

- *Kdy je člověk ve svém vývoji schopen hodnotit a přemýšlet o svém myšlení a učení?*

(viz. přehled s. 508)

- **učení se vs. řízení vlastního učení**

(Kulič, 1992)

- řízení učení:

- *vnější*

- *(více rozpracováno – pedagogika, psychologie),*

- *vnitřní*

- *autoregulace*

„Jsme odpovědní za své vlastní učení, ale je otázkou, jestli všichni mohou být odpovědní za řízení svého učení“

(Candy, 1987, Garrison, 1992)

Autoregulace

- autoregulace (*sebepojetí, sebehodnocení*)
- zdroje
 - vnější (*rodiče, učitelé, kamarádi*)
 - vnitřní (*vč. tzv. osobnostní autoregulace*)
- **autoregulace učení** – aktivita v procesu učení po stránce činnostní, motivační i metakognitivní; stanovuje si cíle, iniciuje a řídí své úsilí a používá specifických strategií s ohledem na kontext učení
(Zimmerman, 1998)

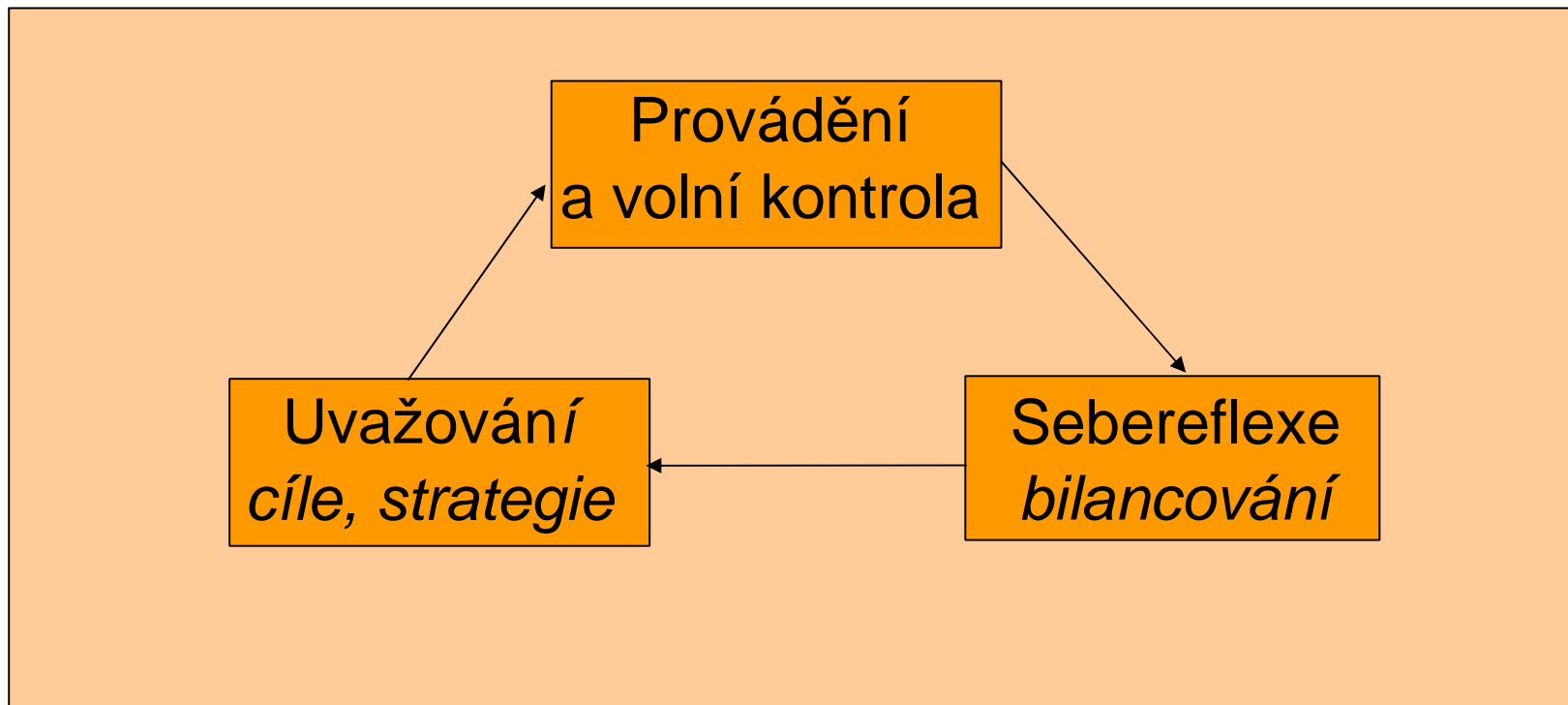
Autoregulace - předpoklady

- potencialita každého žáka
- výuka musí umožnit získat dovednost „jak se učit“
- vnější řízení má stimulovat autoregulaci
- v prepubertě rozvoj metakognitivních strategií
- postupným zdokonalování se žák stává nezávislým na vnějším řízení
- může postupně lépe zvládat své emoce při učení
- postupně aktivní přístup k prostředí pro učení
- rozvoj vázán na rozvoj „já“ (self)
- není ryze individuální proces; utváří se ve spolupráci s druhými (*párové, skupinové, vrstevnické učení...*)
- je to aktivní proces; nelze „předat návod“
- rozvíjí se více při souladu s vnějším řízením
- celoživotní proces (*vývojové změny a jejich integrace*)

(Mareš, 1998)

Teorie

- ▣ přehled vlivných teorií – Čáp, Mareš, s. 508 (...)
 - př. teorie cyklických fází (Zimmerman, 1998)

Autoregulace v praxi - *uvažování*

(Zimmerman, Schunk)

Začátečníci

- cíle chaotické, nespecifické
- orientace na výkon, výsledek
- nízké self-efficacy
- nezájem

Pokročilí

- cíle hierarchické, specifické i perspektivní
- orientace na proces učení
- dostatečně vysoké self-efficacy
- vnitřní motivace

Autoregulace v praxi

- *provádění a volní kontrola*

(Zimmerman, Schunk)

Začátečníci

- mají nejasný plán
- nedůvěřují si, používají sebesnižování
- kontrolují jen výsledky

Pokročilí

- mají jasný plán
- věří si
- kontrolují průběh i výsledky

Autoregulace v praxi - *sebereflexe*

(Zimmerman, Schunk)

Začátečníci

- vyhýbají se sebehodnocení
- příčiny úspěchu a neúspěchu hledají ve svých schopnostech (neovl.)
- reagují na sebe negativně
- v měnících se podmínkách zmatení

Pokročilí

- snaží se o sebehodnocení
- příčiny úspěchu a neúspěchu hledají v použité strategii (ovlivnitelné)
- reagují na sebe pozitivně
- dobrá adaptace i měnícím se prostředím

Výkon a jeho souvislosti

- cíle, které si žák stanovuje
- autoregulace
- výkon (průběh)
- motivace

ovlivněny i kontextem

Vedení k autoregulaci

- není možný pouhý „nácvik“; nutný rozvoj „já“
- zdroje
 - *sociální*
 - *osobnostní*
 - *situační*
- cílený nácvik:
 - *vyučování strategiím, praktické provádění a. strategií, zpětná vazba o účinnosti a. strategie, monitorování sebe samého, sociální opora, sebereflexe*

Metody

Pod vedení učitele

- verbální instruování
- předvedení vzoru (*nápodoba*)
- supervize
- reciproční vyučování
- podpůrné vyučování
- transakční vyučování

S vrstevníky

- vrstevnické učení
- kooperativní učení
- skupinové učení

Využití techniky

- CAL systémy

Pod vedením sebe samého

- sebemonitorovací protokoly
- žákovský deník
- domácí příprava
- samostatná praxe

Možnosti při diagnostice autoregulace – *můžeme sledovat:*

- Kognitivní učební strategie
- Metakognitivní strategie
- Strategie vedoucí k poznání sebe samého
- Motivační strategie

*nejlepším výzkumným postupem je
**kombinace kvantitativního a
kvalitativního přístupu***

Záznamový arch (Lan, 1998)

Kapitola	1	2	3	4	5(...)
Klíčové prvky učiva					
<i>Celkový čas věnovaný učení z textu</i>					
<i>Z toho aktivní učební čas</i>					
<i>Celkový čas věnovaný řešení úloh</i>					
<i>Z toho aktivní učební čas</i>					
<i>Celkový čas věnovaný diskusi o učivu</i>					
<i>Z toho aktivní učební čas</i>					
<i>Celkový čas věnovaný věnovaný učivu ve škole</i>					
<i>Z toho aktivní učební čas</i>					
<i>Celkový učební čas ve všech předchozích formách činnosti</i>					
<i>Z toho aktivní učební čas</i>					
<i>Vnímaná výsledná kompetence</i> <i>(práce s daným prvkem učiva – 1 bod min.; 10 max.)</i>					
Celkový čas a aktivní učební čas					